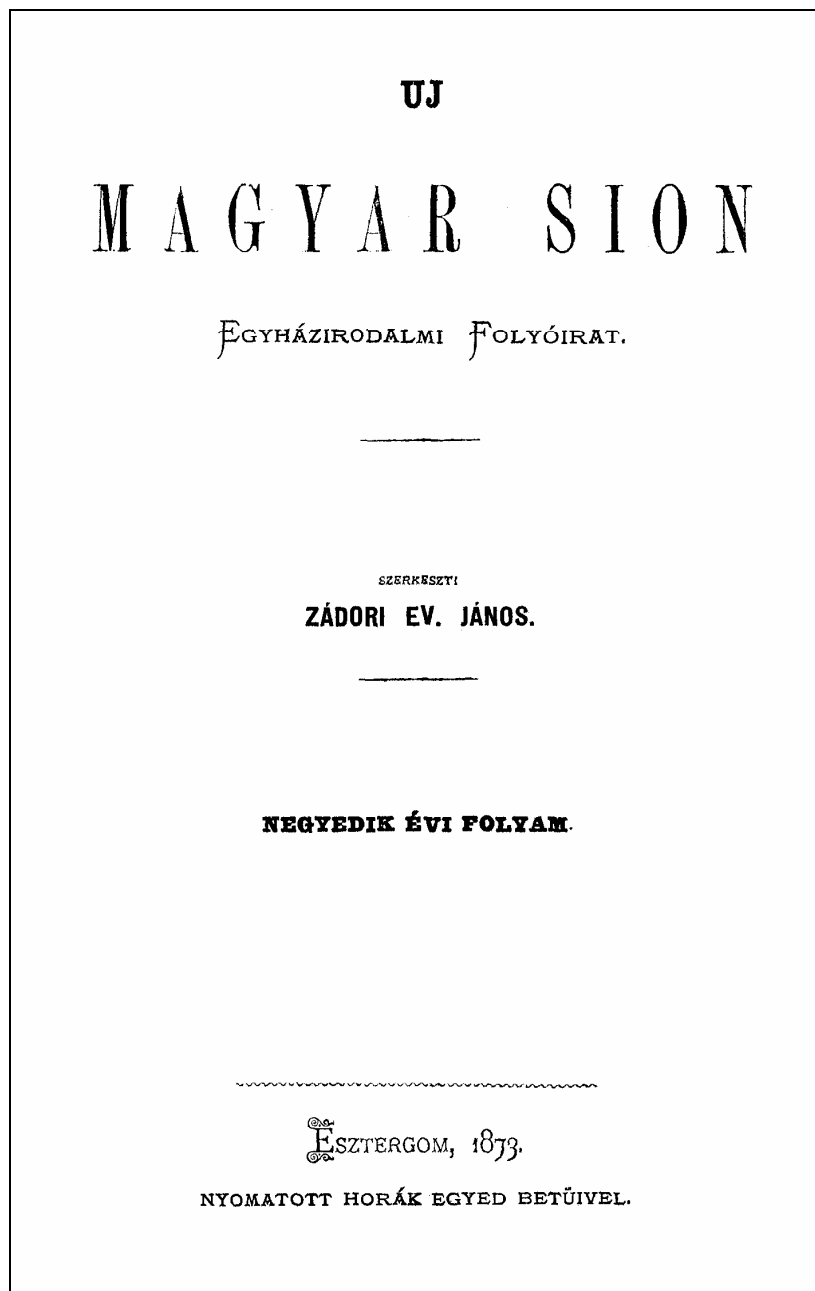

Soóky Gábor

A liberalismus és az internationale

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Soóky Gábor
A liberalismus és az internationale

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az Új Magyar Sion folyóirat 1873-as évfolyamának 357–371 oldalain megjelent cikk. A helyesíráson több helyen igazítottunk, de bizonyos régies kifejezéseket változtatás nélkül hagytunk.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
A liberalizmus és az internacionálé	4

A liberalizmus és az internacionálé

Ha az ember valamely érzelem, valamely kívánság vagy vágy, – ha valamely szenvedély hatalma alatt áll: képes minden szellemi és anyagi tettejét, sőt egész élete munkásságát annak föláldozni. Ez nemcsak egyesekről igaz: igaz az nemzetekről is. Kisterjedelmű ugyan azon kör, mit a történelem belát és fölkarol, azonban nem egy esetet vázolnak már lapjai, melyben bizonyos eszmék vagy érzelmek, mint irányadók megszabták nemcsak egyes államok és nemzetek, de egész korszakoknak magatartását, s úgyszólván uralkodtak rajta. Ilyenek voltak amaz isteni érzelmek és eszmék, melyekből keresztény vallásunk született, mely legyőzvé a pogány bölcsészet rideg elveit, megvetve a nyers erő vérengző üldözését, mint egy világító Pharos emelkedett ki a pogány eszmék viharából, hogy világa ellenállhatatlanul magához vonzaná az emberiséget, s lenne a fejlődés és polgárosodás soha ki nem alvó vesta tüze; hogy lenne az emberiség összes társadalmi újjászületésének korszaka.

Ilyenek voltak azok, csak az isteni gondviselés előtt ösmert érzelmek és eszmék, mik a negyedik században kelet barbár népeit, mintha egyes kalandhajhászó vitézek volnának, lakhelyükből kimozdíták, messze ösmeretlen világreszekbe terelték, és ama korszakot alkoták, mit a népek vándorlásáról nevezünk el. Ilyenek voltak azon fölmagasztosult érzelmek és eszmék, mik ezredik éven innen egész Európán átvonulának, és annak népeiben a szentföld visszafoglalása iránt oly határtalan lelkesedést idéztek elő, milyenről a kereszties hadak korszakát kivéve, nem emlékeznek a történelem. Így tűntek föl a 16. század elején is eszmék, mik Európa népeit önmagokkal meghasonlásba hozták, szakadást idéztek elő az egyház kebelében, és oly állami és társadalmi átalakulásokat hoztak létre, miknek forrását képezte a törekvés: fölszabadítani az egyént, teremteni önállóságot és önigazgatást.

És végre ily eszmék burjánzottak föl a múlt században is¹, mik a „szabadság” és „egyenlőség” jelszavakat írva zászlóra, a reformációnak logikai következménye gyanánt tűntek föl; teremtoi lönek inkább, mint szülottei a francia forradalomnak, és ez időtől fogva a szabadság cége alatt a szellemi és anyagi téren a forradalmak állandó korszakát iktatták be. Századunkat méltán nevezhetjük a szabadelvűség korszakának, mert örököse és fejlesztője a múlt századi szabad eszméknek, melyek eleinte csak az encyclopaedisták körében, utóbb az egész francia társadalomban egy rendszerré tömörültek, s melyeknek folyamányai lönek korunkban: szabadelvűség a politikában, szabadverseny az ipar terén, teljes indifferentizmus a vallási téren, és mindezen aberrációknak logikai következménye: a szocializmus a társadalmi téren.

Alig egy százada, hogy a szabadelvűség korlátlanul uralkodik Európában, és a népeknek már is nemcsak politikai, de összes szellemi életét is ragályos métellyel fertőztette be; s vajon honnan meríti a liberalizmus elveit? – a rosszul értelmezett egyéni szabadságból, mert főtörekvése fölszabadítani az egyént minden isteni és emberi, egyházi és állami befolyástól. Soha annyit nem hallottunk a szabadságról beszélni, és soha az emberek annyira még fogalmát is el nem veszítették a szabadságnak, mint korunkban.

Igaz ugyan, hogy az ember a szabadság ösztönét magával hozza a világra; Kant tevé azon észrevételt, hogy a gyermek midőn világba lép, azért látszik lármázni, mivel tehetetlenségét, hogy tagjait önállóan nem használhatja, kínszernek tekinti, azért a szabadsághozzi igényét lármával nyilvánítja; igaz az is, hogy a szabadság szeretete él minden ember keblében, és az embernek híven keble sugalmához, ha a társadalom céljának, a haladásnak meg akar felelni, minden törekvését abban kell összpontosítania, hogy a társadalomban minél több ésszerű szabadságot létesíthessen; mert a társadalmi élet annál tökélyesebb, minél több szabadságot egyesíthet a törvények sérthetlenségével és az egésznek boldogságával; oly ésszerű

¹ A cikk 1873-ban íródott (PPEK).

szabadságot mindazáltal, mely tovább nem lép, többet nem kíván, mint ami a társadalmi élet céljával összefér; de másrészt igaz az is, hogy az ember a szabadság használatában határt nem ismer, és a túlhajtott szabadság egyeseket és nemzeteket, néha egy századot sodort már örvényébe; s vajon mit idéznek elő a szabadság szenvedélyes hősei, kik magukat önként tolják föl, hogy a népeket a szabadság áldásaiban fűrösszék? Mit egyebet, mint azt, mi ellen fölzúdultak: vad kényuraságot, és törvénytapodó zsarnokságot; tanúsítják ezt a hajdan virágzó nemzetek sírhalmi, melyek a múltból domborulnak elének, s rajtuk csak is a hír szellője lengeti olykor a nefelejcs virágot.

Ily törvénytapodó zsarnokságot eredményezett a liberalizmus is, mely a túlhajtott egyéni szabadság örve alatt lábbal tapodja az isteni és emberi törvényeket, és az égbekiáltó erőszakoskodás egész láncolatát tünteti szeméink elé; s midőn az emberiséget a józan szabadság áldásaiban akarná részesíteni, épp a rabszolgaság jármához köti azt.

S midőn a liberalizmus így akarná boldogítani az emberi társadalmat, nagyon mostohán bánt el a társadalom egy tekintélyes osztályával, a munkások osztályával. A munkásosztály a régi céh-rendszer mellett nem látszék beilleni a liberalizmus szellemében rendezett társadalom keretébe, azért a liberális kormányok kényszerítve látták magukat a munkások ügyeibe beavatkozni, és feszegetni kezdék a többirtokosok és munkások közti kapcsolatot; s míg egy részről a többirtokosoknak a legszabadelvűbb intézményekkel mindig nagyobb befolyást engedtek az államtörvények alkotásába, addig a szegény munkásokat, mint jogon kívül állókat a szívtelen többirtokosok önkényének dobták oda zsákmányul; így lön az úr, mely e két osztályt elválasztá, mindig szélesebb, a munkások sorsa nyomasztóbb, és az elkeseredés mindinkább hevesebb; ebből származott a szociális téren azon óriási örvény, mely a munkások és többirtokosok között tátong, és az utóbbiakat végelnyeléssel fenyegeti.

Ámbár itt-ott emeltek is szót a munkások érdekében, de mindhiába; a munkások tehát kényszerítve látták magukat arra, hogy saját ügyüket maguk vegyék kezükbe, és így alkottak munkásegyleteket. Ezek közül egy Schultze-Delitzschről nevezett halva született tervezet volt, mert a munkások nyomott állapotának egyedüli okát a jogfosztott helyzetet el nem ösmerve, a munkásokat arra utalta, hogy önmaguk minden külső segély nélkül iparkodjanak helyzetükön javítani; mintha csak a mocsárba süppedőnek tanácsolná valaki, hogy saját üstökébe kapaszkodva mentse ki magát a veszélyből. Ez egylet ellen léptek föl Lassale híres német szocialista és agitátor követői, kik tervezetüket demokratikus alapra fektetve az államtól parancsolólag követelték a munkások ügyének javítását.

Mindezen egyleteket, elveinek destruktív iránya és kiterjedésére nézve messze fölülmúlja egy a legújabb időkben alakult egylet, mely a liberális aera verőfénye alatt szervezkedett, és ez: a nemzetközi munkásegylet – Internacionálé, – mely az eddig fölmerült szociális elvek, kommunisztikus mozgalmak és törekvések minden árnyalatát magában fölölelve az érdekegység zászlója alatt síkra szállt a fönnálló társadalom ellen, és lön valóságos fotografiája a jelenkor szocializmusának. Az 1871. márc. 18-án lépett föl Párizsban a nyilvánosság terére, rövid uralmának hajnalát vér és lángok festék pirosra; polipkarjaival immár Európa és Amerika kultúrállamait annyira befóná, hogy jelenleg mintegy 8 millió tagot számlálna. Az internacionálé lett a liberalizmus bájdalú madarainak fészkeiben a kakukktójás; ez lett általános örököse a haldokló liberalizmusnak; ez lett logikai következménye a 16. században elhintett téveszméknek, melyek a francia forradalom alatt kibővítve egy szellemi káoszt hoztak létre, és mely eszméket mindazáltal a legtöbb kormány zsinórmérték gyanánt követ a társadalmi viszonyok rendezésében. Ez egy eszköz az örök igazságosság kezében, mellyel mintegy rámutat azon örvényre, melybe alázuhan mindazon népeknek bölcsészete, politikai és szociális rendszerei, melyek az egyház égisze alatt egykoron oly virágzók voltak. Ez végül büntető ostora az isteni Gondviselésnek, melyet suhogtat a liberalizmus feje fölött mindazon törvényekért, mindazon forradalmakért, melyekkel egy század óta rombolja a keresztény társadalom természetes organizmusát.

Vonjunk rövid párhuzamot a liberalizmus üzelmei és az internacionálé elvei között.

A liberalizmus bölcselői többé-kevésbé nyíltan tanították, hogy az ember tulajdonképp nem is tudja, vajon létezik-e Isten?, vagy ha van is Isten, az csak kizárólag: az egyének lelkiismeretének lehet bírója, és így a státusz viszonyaihoz semmi köze. Az e tételből levont logikai következmény vala, hogy a nyilvános élet viszonyainak törvényes rendezője csakis az emberi ész, és a parlamentáris többség által kifejezett emberi akarat lehet; hogy tehát egyedül jó, igaz, és törvényes csak az lehet, amit ilyenek a parlamentáris többség ösmer el.

A bölcselők e tétele nagy lelkesedéssel karoltatott föl a liberális kormányok által; a többség akaratának szentsége bálványa lett korunknak, mert a nép szavazata által választott parlamentáris többség igen hajlékony, rugékony és alkalmazkodó államtan a liberális kormány kezében. S mi lőn eredménye ez elvek praktikus alkalmazásának?: ateizmus a vallási téren; a számtöbbségnek zsarnoki uralma a politikai téren; az anyagi élvek hajhászata a társadalom terén. Valóban, ha az Istent számúzzuk a törvényekből, mi marad egyéb hátra a nyers erőnél; és az emberi akarat, mely az isteni törvény hatalma előtt nem akar szabadon meghajolni, meghajol a szám brutális törvénye előtt. Így fosztotta meg a liberalizmus az Istent vonatkozásától az ember politikai életére, és helyébe állította az államistent, mely forrása lenne minden jognak, minden vallásnak; ezzel egy új evangéliumot inaugurált ugyan, mely a materialistákkal karöltve az Istent a társadalomból kiküszöböli, de egyszersmind oly meredély lejtőjére lépett, melyről minden percben az örvénybe zuhanhat; az internacionálé fogja adni a lökést, mely a liberalizmust e végromlásba döntendi.

Mit tanít az internacionálé az Istenről? kövessük eszmemenetét, melynek kiindulási pontját a fönn érintett liberális elvek képezik. Ha az Isten nem az államok istene is egyszersmind, akkor nem is törvényhozója és bírója az emberiségnek, nem bírója az ember viszonyainak, képességeinek és cselekményeinek, mert az ember, mint a társadalom tagja, politikai lény is egyszersmind; akkor az Isten nem is teremtője és ura az emberiségnek. Ebből ismét következik, hogy ha az Isten nem teremtője az emberiségnek, akkor az ember Istennek semmivel sem tartozik, neki mitsem köszönhet mivel bír, hozzá tehát semmi köze, vagy rövidebben: hogy nincs is Isten. Ha pedig nincs Isten, akkor mindazon törvények, melyek az ember szellemét és akaratát az Istennek alárendelik, egy ocsmány hazugság, csalása az emberi nemnek, vagy más szavakkal: minden vallás hamis és lealacsonyítása az ember méltóságának; és e vád annál inkább éri azon vallást, mely magát egyedül igaznak és isteni eredetűnek tartja, és mivel ez a keresztény katolikus vallás, tehát engesztelhetlen harcot üzent a katolikus vallásnak, szervezetének, papságának, és minden törekvése oda irányul, hogy annak befolyását a szociális életre teljesen megsemmisítse.

És hogy az internacionálé ezen következtetésre jutott, azt közlönyei, úgyszintén kongresszusaiban megalapított programja nyíltan hirdetik. „Isten maga a rossz” – monda már Proudhon. „Ez egyesület magát istentagadónak nyilatkoztatja,” ez az internacionálé paragrafusainak elseje. „Nincs Isten, vagy ha volna is, agyon kellene löni” így kiált föl a párizsi kommün.² „Nem érdemli meg a szocialista nevet, aki önmaga is ateista lévén, az ateizmust minden ereje megfeszítésével nem iparkodik terjeszteni.”³ Marx és Lassale az internacionálé koreográfusai irataiból kitűnik, hogy ők egy személyes Isten fogalmát kiküszöbölték, és helyébe a jövő szociális alapra fektetett államot, – mely maga volna a proletártömeg – nevezik az egyedüli Istennek. A mainzi kongresszuson 1872. márc. 18-án megállapították, hogy az internacionálé programja elfogadása által szakítottak minden vallással, és egyszersmind ajánlják pártembereiknek, hogy minden vallásos testületből lépjenek ki.⁴ „Tockomszt” a holland internacionalisták közlönye így ír a keresztény katolikus vallásról: „e vallás az emberiség ellensége ... A kereszténység semmi egyéb, mint a pogány

² Pachtler. Die internationale Arbeiterverbindung. Essen 1871. 85. lapon.

³ Dr. Eugen Jäger. Der moderne Socialismus. Berlin. 429. lapon.

⁴ Jäger. 336. lap.

vallás utánzata; ha a Szent Háromságról van szó, az embernek önkénytelenül is egy háromfejű és hatkezü szörnyre kell gondolnia.”⁵

A liberalizmus elvei szerint az egyéni szabadság egy gyöngye: a lelkiismeretszabadság; vagy más szavakkal: az Istenről, a jelen- és túlvilágról hihet és beszélhet mindenki úgy, mint akar, vagy mint kinek tehetségében áll azt fölfogni. Ezzel lazítani akart a liberalizmus azon kötelékeken, melyek a keresztény katolikus hitéhez csatolják, hogy kitűzött célját, a népek dekatolizását annál könnyebben érhesse el. A lelkiismeretszabadság azonban semmi egyéb nem lett a liberalizmus értelmében, mint szabadságlevél a hitetlenség és különböző vallásfelekezetek alapítására. És hogy magyarázza az internacionálé a lelkiismeretszabadságot? Úgy, hogy a lelkiismeretre a rabszolgaság legsúlyosabb jármát akasztja. Az internacionálé magát istentagadónak nyilatkozta, és mint alább látandjuk, az internacionálé kijelenté, hogy elveit tüzzel-vassal akarja és fogja érvényre emelni. Miután kiindulási pontja az istentagadás, nem csoda, ha törvényeit az Isten elleni pokoli gyűlölet szelleme lengi át; a lelkiismeretszabadság az internacionálé értelmében csak Isten ellenségeinek kiváltsága; a keresztény katolikus értelemben vett lelkiismeretszabadságra pedig a bűn bélyegét sűti.

A lelkiismeretszabadságnak korolláriumai: a sajtószabadság; ennek élét az internacionálé kivált a liberális kormányok ellen fordítja. E következő, az internacionálé lapjaiból vett idézetek szolgáljanak izleltetőül: a „Spartaco” – megjelenik Rómában, hol a liberalizmus jelenleg üli diadalát – 1872. nov. 27-én így ír: „a közvélemény a kormány ellen nyilvánul, mely már becsülésre sem méltó többé. Azok, kik a hatalmat kezelik, ezt nem veszik észre ... ők azt gondolják, hogy még akkor is népszerűek, midőn már az akasztófák fölállítván, melyen nekik kell függniük. Csalálmaikból csak akkor fognak fölébredni, midőn az utcakövezet barikád építésre fogják fölszedni, s midőn a trón, melyen ülnek, már romokban fog heverni.”. A „De Verker” Antwerpenben így ír: „a liberálisok elragadják szátokból – érti a munkásokat – a kenyeret, nejeiteket és gyermekeiteket pedig éhhalálra kárkoztatják;” alább így folytatja: „csak vigyorgjatok liberálisok, ti vérszopói a népnek, és csattogtassátok fogaitokat, ha mi hatalomra juthatunk, majd hasítunk mély barázdát szíveiteken, és gondoskodni fogunk, hogy egy mestervágással jogtalanul megtöltött zsebeiteket kiürítsük.”⁶ 1869-ben a spanyol internacionálé egy kiáltványt bocsátott a többi nemzetközi egyesületekhez, melyben a többi közt így ír: „Le a bourbonokkal, le Napoleon, Koburg, Lothringen, Savojaival! reszkessetek ti földgömb zsarnokai, a munkások már ébrednek azon nyomasztó álomból, melybe a ti despotizmusotok süllyeszté ... már megelégtünk a terheket, mik vállainkra nehezédének, már most minden jogot – értettétek? – minden jogot mi akarunk élvezni. A proletár fölszabadulása közeleg.”⁷ Így veszi hasznát az internacionálé a sajtószabadságnak.

A katolikus egyház rendelete szerint kötendő házasságban, illetőleg ennek gátló akadályaiiban a liberalizmus bölcselői az egyéni szabadság eklatáns megsértését vélik fölismerhetni; azért azt szentségi jellegéből kivetkeztetve, egyszerű polgári szerződéssé alacsonyították le.

A gyermekek nevelése körül is megköté a liberalizmus az egyház kezeit, némely helyütt leszállítván a vallástan óráinak számát, másutt teljesen kitiltván a vallástant az iskolákból, hogy így az új nemzedék annál könnyebben idomíttathassék át a liberalizmus buzgó eszközeivé.

Az internacionálé hallani sem akar a házasságról. „Nem kell házasság, semmi örökösödési jog többé” ez alapelveinek egy legfontosabbika. Már Fourier hírneves kommunista a házasságot prostitúciónak nevezé. A német munkások egy gyűlésén Berlinben

⁵ Christlich-Soziale-Blätter. 1873. fl. 2. sz.

⁶ Christlich-Soziale-Blätter. 1873. 1. és 2. sz.

⁷ Pachtler. 77. lap.

1872-ben Hasenclever, az elnök így szólt: „ezen államban – érti az internacionálé elvei szerint életbe léptetendő államot – az asszonyoknak nem leendő szükségére arra, hogy egy férfihez legyen jogilag fűzve ... a házasság, ha a házaspár jelleme meg nem egyez, ez okon fölbontható. Ugyane gyűlés egy szónoka Jörissen ezeket mondá: „egy leány, aki szerelmével szabadon rendelkezik, nem prostituált személy – ez a jövő államnak szabad asszonya leendő. A jövő államban ugyanis csak a szeretet fogja a házaspárokat összefűzni; a férjhezett nő és kéjhölgy között csak kvantitatív lesz a különbség.”⁸ 1872-ben Lipcsében megjelent egy „a kommunisták nyilatkozata” című röpirat, melyben az internacionálé alapelvei is közzétételnek, szerkesztve Marx Károly és Engels Frigyes az internacionálé matadorjai által; e nyilatkozat a többi között így szól: „a kommunistáknak nincs szükségük a nők közösségét behozni, miután az már tényleg létezik. A polgárok házassága – érti a tőkebirtokosokat – valóban a férjhezett nők közössége. A kommunistáknak legfeljebb csak azt vethetni szemükre, hogy ők egy titokban már létező nőközösség helyett egy nyilvános, és a szív vonzalma szerinti nőközösséget akarnak behozni.”⁹ A gyermekeket az internacionálé teljesen kivesszi a szülők hatalma alól, miután azokat az internacionális állam maga nevelné, hogy – úgymond – „az egyiknek magasabb kiképzése az egyenlőséget meg ne zavarja.”

A liberalizmus ideálja a nemzetiségi állam, és ahol a nemzetiségi eszme az államok rendezésénél keresztülvitetett, ott egyes nemzetiségek közé, melyek eddig egymásközt békében éltek, a viszálykodás és pártoskodás üszkét dobá a liberalizmus; és miután minden állam maga lőn forrása minden jognak, nagyon természetes, hogy a nemzetközi jog teljesen eltűnt, s nyomaira csakis egy elvben, a „be nem avatkozás” elvében találunk.

Az internacionálé vaskövetkezetességgel vezette keresztül a liberalizmus által elhintett azon elveket, melyeket a liberalizmus a legfőbb törvény: a számtöbbség akarására nézve a legtöbb államban érvényesített. A „nemzetiségi államot” és „non interventio”-t pedig oly homlokegyenest ellenkező értelemben alkalmazá, mely a liberálisoknak legkevésbé sincs inyükre, miután a sajátmaguk által fölállított törbe kerültek. Ha ugyanis a szabályozó elv, mely az emberi társadalom viszonyain uralkodik, egyedül a számbeli többség, akkor ez csakis a többség szavazatában lehet kifejezés; következik tehát, hogy az uralom jogilag azon társadalmi osztályt illeti, mely számtöbbségre a többi osztályokat fölülmúlja. Már pedig nyilvánvaló, hogy a nembirtokos osztály, tehát az, mely kézimunkája után él, az internacionálé elnevezése szerint: a proletárosztály az, mely számtöbbségre a többieket tetemesen fölülmúlja. Ugyanis a híres szocialista: Lassale számítása szerint az emberiség 95%-át teszik a proletárok: tehát a proletár tömeg az egyedüli jogos hatalom, és senki más nem illet a politikai és szociális szuverenitást, mint egyedül őt.

E hatalomra vezető út pedig a politikai jogok megszerzése és a tömörülés. A hágai kongresszuson 1872. szeptemberében nagy tetszés közt határozták el az internacionalisták, hogy a proletariátusnak minden áron kezéhez kell ragadni a politikai hatalmat; „a proletárok – úgymond egy szónok – csak egy pontban érintkezhetnek az uralkodó osztályokkal, és ez a harc.”¹⁰ „A proletariátus szervezése egy politikai párttá mulhatlanul szükséges, hogy a szociális forradalomban a győzelmet magának biztosíthassa, és hogy legfőbb célját: a társadalmi osztálykülönbség megsemmisítését elérhesse.”¹¹

A nemzetiség és benemavatkozás elveit pedig teljesen megsemmisíté, midőn a francia forradalom által fölhalált, és a liberalizmus által elfogadott: „szabadság”, „egyenlőség”, „testvériség” jelszók közé az „érdekegység”-et vevé föl. Az internacionálé ugyanis irtózik bármely önálló nagyobb államtól; előbb kisebb szociál-demokratikus községeket akar szervezni, és ezeket egy általános köztársaságba, jobban mondva proletárállamba akarja

⁸ Jäger. 339. lap.

⁹ Coatsen: Die sociale Frage. Leipzig. 1872.

¹⁰ Jäger. 504. lap.

¹¹ „Volkstaat”, a német intern. főközlönye. 78. sz.

utóbb egyesíteni; előtte „nemzetiség”, „haza” stb. divatos szólások; csak gúnyjának céltáblái; az internacionálé nem ösmer hazát, a munkásnak – mondják ők – nincs hazája; hazája az egész világ, hol munkáját értékesítheti. A nemzetiségi eszme ellen pedig az egész világ munkásainak szövetségét állítja föl, és már neve is „internacionálé” – nemzetközi – egy harci zászló, mely alatt a nemzetek közti válaszfalat romba döntötte. A „non interventio” ellenében pedig a leghatályosabb „beavatkozás” elvét a La-Chaux-de-Fonds-ban 1870-ban tartott gyűlésében; mint az izgatásnak egy hatalmas eszközét a politikai téren elfogadta, és azt alapdogmái közé iktatta.

A társadalomnak egy megingathatlan talpkövének képezi a magántulajdon, melynek igazi alapja a mindenség általános tulajdonosának, az Istennek akarata, mely e szavakban van kifejezve: „Ne lopj.” Ha az állam megveti ez alapot, és a helyett, hogy a tulajdonjogot isteni tekintélyre alapítaná, ember tekintélyére vagyis a törvény tekintélyére alapítja, akkor, ha az emberi törvény adja meg a tulajdont, az emberi törvény azt el is veheti. A tulajdonjog sérthetlensége, az ember sérthetlenségével szerves összefüggésben van; ámde az ember csak azért sérthetetlen, mert Isten előtt határozottan felelős. A tulajdon tehát mint az ember összes működésének gyümölcse csak az ember sérthetlensége miatt sérthetetlen. Amint az ember többé nem felelős az Istennek, elveszti sérthetlenségét a földön; az ő tulajdona is tehát épp oly kevésbé sérthetetlen, mint bármely vadállat ragadmánya; védelmezheti ameddig tudja, de az ő tulajdona nem jogszerű többé. Ez a tulajdonjog magyarázata keresztény fölfogás szerint, mit a nemzetgazdász is elfogadott.

A liberalizmus eljárása világosan mutatja, mennyire becsüli a tulajdonjog szentségét és annak sérthetlenségét. Koronás fők, arisztokraták és a tőkebirtokos középosztály vajmi gyakran közreműködtek, és a cinizmus maró gúnyjával fűszerezett szólások kíséretében a „holt kezek” birtokát „üdvös cirkulációba” helyezendők, az egyház, községek, egyetemek és testületek vagyonát elrabolták. – Nem csoda tehát, ha a munkásosztály is, melytől a liberalizmus álbölcsélete elrabolta az Istent, és az ő igazságosságában megnyugvó hitet, és ami keserves napjait megédesíté: a túlvilági életnek biztató reményét; nem csoda, ha a munkásosztály is itt a földön, a földi javak élvezetében keresi boldogságát; és valamint a liberalizmus megvetve minden isteni törvényt, egész rendszerét a rosszul értelmezett egyéni szabadságra állapítja: úgy a nemzetközi munkásegylet is az embernek rosszul fölfogott természeti jogaira támaszkodva, mely rendszerének sarkkövét képezi, azon következtetésre jutott, hogy minden embernek természeti jogai egyenlők; e jogok elseje pedig: a megélhetési jog, és az ebből folyó igény a földi javakra.

Ha az embernek nincs más fősőbb célja, csak a földi javak élvezete, nem lehet fölfogni, hogy minő jogcímen zárhatja ki azokat az emberiség egy része a birtok élvezetéből, akiknek kezük munkájával kell a mindennapi élet szükségleteit fődözniök. Azért az internacionálé harcot üzent a magán- és tőkebirtoknak; ezeknek erőszakos elrablása egyedüli célja; ez összes törekvéseinek rugója; a magántulajdonnak likvidációja volna a módozat, mellyel a munkások nyomorult sorsán segíthetni vél. És mivel a magántulajdon nemcsak Proudhon, de az internacionálé fölfogása szerint is – lopás, azonfölül a házasság, család, egy a törvény által parancsolt prostitúcióba olvadna föl, a gyermekek pedig mint köztulajdon, közköltségen neveltetnének: világos, hogy az internacionálé értelmében örökösödési jogról szó sem lehet többé. A bázeli kongresszus 1869-ben az örökösödési jogot eltörlé, az indokok közt ez is olvasható; „az örökösödési jog lényeges eleme az egyenlőtlenségnek, mivel megakadályozza, hogy az egyének saját akár erkölcsi, akár anyagi jólétük előmozdítására egyenlő eszközöket használhatnának,”¹²

Hogy az internacionálé elveinek keresztülvitelében mitől sem retten vissza, mutatja a párizsi kommün eljárása, tanúsítják ezt lapjaik, kongresszusi határozataik, melyekben az

¹² Pachtler. 91 lap.

utolsó csepp vérig folytatandó harccal fenyegetőzik, ha az általa célbavett proletárállam konszolidációja békés úton nem lenne eszközölhető. – „Ha a nemzetközi munkásegylet igazságot akar, és a törvény ellene szegül, akkor az internacionálé a törvény fölött áll. A munkásoknak elvitázhatlan joguk van arra, hogy törekvésüket siker koronázza; és ők elérendik céljukat vagy a törvénnyel karöltve, vagy ha kell, a törvény ellenére is.”¹³ A New Yorkba áthelyezett főtanács múlt év okt. 20-án egy kiáltványt bocsátott az internacionálé összes tagjaihoz, melyben így szól: „két út közt választhat az internacionálé, vagy a jelen társadalom által nyakába akasztott járomba hajtja fejét ... vagy ellenáll, harcra kel nemcsak a társadalom egyes kiváltságos osztálya ellen, hanem annak összes szervezete, tehát az egész modern polgári társadalom ellen.”¹⁴

A liberalizmus derűje alatt szervezett államot eleget láthatunk Európában, kísérsük meg már most az internacionálé által álmodott jövő államot, – a proletárállamot főbb vonásaiban vázolni.

Mivel az internacionálé semmi néven nevezendő személy uralmát el nem ösmeri, azért gyűlöli a monarchiát, még ha alkotmányos monarchia lenne is az; előtte monarchia és zsarnokság egyértelmű; szerinte a monarchiának természetjogi alapja sincs, tehát a monarchia iránt jogi kötelezettséget nem ösmer. Oly köztársaság sem kell neki, melyben a társadalmi osztálykülönbség még fönnáll; az internacionálé ideálja: a szociáldemokráciai alapra fektetett világrespublica, melyben az általános és egyenes választójogból eredő szavazattöbbség bírna a hatalmi fönség jellegével, ez lenne a szabályozó elv, ez a legfőbb törvény az állami, úgyszinte a községi ügyek rendezésében; a szavazat soha sem lesz nyilvános, hanem mindig titkos.

A törvényhozó közeg maga a nép lesz, mely egyszersmind a hivatalokat viselné; a népképviselők utasítása imperatív lesz, úgy hogy azok küldőik többségének csak gépies eszközei – szócsövei lesznek; korlátlan sajtó-, egyesületi- és gyűlésezési szabadság; minden születés- vagy hivatali állás-, birtok- vagy vallásból eredő előjog eltöröltetik; az állandó hadsereg helyébe a néphad lépne, melyben az alsóbrangú tiszteket a legénység választaná; gyökeres szakítás az egyházzal, mely előhírnöke lesz minden pozitív vallás eltörlésének; a vallás helyét az ész és tudomány foglalná el; a vallásos kultusz tárgyai nem az Isten, hanem a történelem nevezetesebb férfiai lesznek; az iskola az egyház kezéből teljesen ki fog vétetni; a szülőknak nem lesz joguk befolyjni gyermekük nevelésébe, sőt még azt sem lesz joguk meghatározni, hogy gyermekük melyik iskolába járjon; az államhatalom mindenható lesz az iskolák fölött; a népiskolákban a tanulás kötelező lesz, a vallástanítás teljesen mellőztetik; a tanítás ugyanezen iskolákban csak annyira fog terjedni, hogy a növendékek azon ismereteknek minimumát megszerezzék, mely megkívántatik, hogy állampolgári jogaikat élvezni tudják; ügyvédekre, bírákra, prokurátorokra semmi szükség többé ez új államban, mert az ítélethozásban nem a megállapított törvénykönyv, hanem az ész és az ítélő belátása lesznek irányadók stb.

E rövid vázlat kibővítése az internacionálé jeligéjének: „egyenlő jog mindenki számára”; mivel azonban a politikai jogegyenlőség és szabadság csak hangzatos szavak vagyonegyenlőség nélkül, azért az abszolút egyenlőség fogalmából következik, hogy a magánvagyon – mint az egyenlőtlenség botrányköve – el fog töröltetni, és az, birtok-, úgyszinte élvezetközösségbe fog átmenni.

Ez lenne az új államforma. Látjuk hogy az internacionálé a liberalizmusnak leghívebb tanítványa, mesterét azonban az elvek következményeinek lehozásában, tehát a logikai következtetésben fölülmúlja, mert míg a liberalizmus félúton maradt, addig az internacionálé

¹³ Jäger. 439 lap.

¹⁴ Jäger. 510. lap.

az elvek alkalmazásában vaskövetkezetességgel járt el, és így lett a nagy hűhóval hirdetett liberális elvek visszhangja a társadalmi téren.

Mi pedig az isteni Gondviselésnek a liberalizmust büntető ujját látjuk ebben; mert az erkölcsi törvény megsértése épp úgy maga után vonja a bukást, mint bármely természettani törvényé; ha ugyanis valaki úgy nem fog építeni, hogy a kötömegek súlypontja a fal keretén belül essék, bizonyára romba fog az dőlni; a liberalizmus az isteni és erkölcsi törvényt, mint a társadalmi épület súlypontját, az épület keretén kívül helyezé el, nem csoda tehát, ha az épület immár ingadozik és romjai alá fogja temetni a törvénysértőket.

Mi tehát végső elemzésben az internacionálé?

Ez egy oly szervezett hatalom, mely lelépve a doktrínák teréről, egy párttá tömörült, és a liberalizmus által a népeletben alkalmazott tanokat és rendszereket végső következményeivel együtt, habár vérpatakok árán is, életbe akarja léptetni, és a jelen társadalom romjain akarja fölépíteni a fönnebb vázolt brutális kényszerállamot.

Bármiként idomuljon is át társadalmunk, annyi bizonyos, hogy véres küzdelem előestéjén állunk; de lelkünkben meg vagyunk győződve, hogy az emberiség legnagyobb része e küzdelemben nyert sebeire gyógyírt keresendő, vissza fog térni a keresztény katolikus egyházhoz, melyre a jövőben azon gyógyerejű fának szerepe vár, mely akkor ad az emberek sebeire gyógyító balzsamot, ha előbb őt is megsebesíté a vas.